

analiza

SLUČAJ KLEČKA: POBEDILA ZAKONITOST ALI NE PRAVDA

Uvod

Okružni sud u Prištini/Prishtinë u mešovitom veću kojim je predsedavao međunarodni sudija Jonathan Wilford-Carroll¹, dana 2.05.2012. godine objavio je presudu kojom su bivši pripadnici OVK Fatmir Limaj², Naser Krasniqi, Nexhmi Krasniqi i Naser Shala oslobođeni svih optužbi za ratne zločine kojima ih je teretila optužnica Specijalnog Tužilaštva Republike Kosova (STRK) od 25.07.2011. godine. Ovom optužnicom Limaju³ i saoptuženima stavljeno je na teret izvršenje krivičnih dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* i *ratni zločin protiv ratnih zarobljenika*, po više tačaka. Presudom od 2.05.2012. godine okončan je u celosti prvostepeni postupak u najznačajnijem i najvećem suđenju za ratne zločine na Kosovu od 1999. godine. Naime, suđenje se u ovom predmetu vodilo protiv deset lica, ali je sud ranijom presudom objavljenom 30.03.2012. godine optužbi oslobodio Arbena Krasniqija, Behlula Limaja, Refki Mazrekua, Sabita Shalu, Shabana Shalu. Suđenje je formalno vođeno pod imenom *Tužilac protiv Arbena Krasniqi i drugi*, ali je u široj javnosti bilo poznatije kao slučaj „Klečka“ ili slučaj "Limaj i drugi".

Dve oslobađajuće presude bile su logičan ishod nakon odluke suda tokom glavne rasprave saopštene 21.03.2012. godine da proglašeni neprihvatljivim dokaze svedoka saradnika koji se u predmetu predstavljen kao „Svedok X“⁴. Na izjavama i materijalnim dokazima koje je tužilaštvu bio obezbedio „Svedok X“ bila

¹ Članovi veća: međunarodni sudija Dean Pinales i domaći sudija Shqipe Qerimi.

² Jedan od komandanata OVK u Dreničkoj zoni za vreme oružanog sukoba na Kosovu; zamenik ministra odbrane u Privremenoj Vladi Kosova, formirane nakon rata od strane albanskih partija; ministar transporta u vladi Kosova 2007-2010. U fazi pokretanja krivičnog postupka bio je podpredsednik vladajuće Demokratske Partije Kosova (PDK) i delegat Skupštine Kosova; Nakon odluke Ustavnog suda Kosova od 22.09.2011. godine oslobođen imuniteta delegata.

³ Naser Krasniqi, Nexhmi Krasniqi, Behlul Limaj, Fatmir Limaj, Refki Mazreku, Naser Shala, Sabit Shala, Shaban Shala i Besim Shurdhaj.

⁴ Identitet svedoka saradnika bio je dugo čuvan od javnosti i u spisima predmeta bio je predstavljan kao „Svedok X“. Međutim, nakon što ovaj svedok više nije u životu, otkriveno je da se radi o nekadašnjem pripadniku OVK Agimu Zogaju, koji je delovao u pritvorskom centru u selu Klečka/Klečkë. Izveštaj se referiše ovom svedoku po imenu kojim je on bio predstavljen u optužnici.

je gotovo u celosti zasnovana optužnica koju je zastupao tužilac EULEKS-a Maurizio Salustro. Iz tih razloga Fond za Humanitarno Pravo Kosovo u nastavku teksta poklanja posebnu pažnju analizi odluke suda da iz ruku tužilaštva izbije glavni argument za krivični progon nekadašnjeg visokog komandanta OVK Fatmira Limaja i devetorice pripadnika OVK koji su Limaju bili potčinjeni.

(Ne)prihvatljivost dokaza „Svedoka X“

Postupajući po mnogobrojnim prigovorima odbrane optuženih iznetih usmeno u toku glavnog pretresa i u pismenoj formi, kao i nakon pribavljanja odgovora tužioca na navedene prigovore, sud je rešenjem od 21.03.2012. godine proglasio neprihvatljivim izjave „Svedoka X“ datih u toku policijske i tužilačke istrage u svojstvu osumnjičenog i svedoka saradnika. Neprihvatljivim su proglašeni i njegovi dnevnic. Svi ovi dokazi su inače proglašeni prihvatljivim dokazima rešenjem o potvrđivanju optužnice od 26. avgusta 2011. godine koje je doneo sudija za potvrđivane optužnice⁵.

Od samog početka glavnog pretresa u predmetu „Klečka“ (11.11.2011. godine) odbrana optuženih⁶ je pred sud počela da iznosi brojne prigovore osporavajući prihvatljivost izjava "svedoka X" koje je on dao u ranijim navedenim fazama postupka i u različitom svojstvu. Iako joj je na inicijativu tužioca bilo omogućeno suočavanje sa svedokom saradnikom i osporavanje njegovih izjava u kojima tereti njihove klijenta, odbrana je prigovarala navedenoj mogućnosti saslušanja svedoka saradnika tvrdeći da u tom periodu: nije imala adekvatan pristup spisima predmeta; da nije imala dovoljno vremena da se upozna sa dokumentacijom i da se adekvatno pripremi za saslušanje svedoka saradnika; da je tužilac trebao ponovo da sasluša svedoka saradnika u njihovom prisustvu kada je „Svedoku X“ bio određen ovaj status ili da se svedok saradnik sasluša od strane predpretresnog sudije shodno članu 238. ZKPK. Sve su ovo bile činjenice koje su navele odbranu da zaključi da je tužilac na ovaj način želeo samo da instrumentalizuje odbranu da bi mu pomogla u izvršenju statusnih obaveza. Odbrana je zbog toga tvrdila pred sudom da je saslušanje svedoka saradnika bilo ograničeno vremenski i funkcionalno, kao i da nije bilo mogućnost za njeno adekvatno i odgovarajuće suočavanje sa svedokom.

U pismenom odgovoru na primedbe odbrane podnetog 12.03.2012. godine, tužilac je istakao: da je obavezna odbrana jasno predviđena zakonom kada se od optuženog zahteva da prizna krivicu; da je „Svedok X“ u momentu kada je okrivio sebe i druge za događaje koji su se odigrali u Klečki/Klečkë,

---

⁵ Međunarodni sudija Ingo Risch.

⁶ Posebno u toku zasedanja suda održanih: 28., 29.02; 1., 6., 7.03.2012. godine.

opština Lipljan/Lipjan u proleće 1999. godine imao status osumnjičenog; kao i da protiv „Svedoka X“ nije nikad bila podignuta optužnica. Tužilac je posebno naglasio da nije bio ni proceduralnih propusta prilikom izdavanja naloga o proglašenju „Svedoka X“ svedokom saradnikom, izdvajanja njegovih izjava, kao ni u činjenici da svedok saradnik nije potpisao svaku stranicu svojih izjava, kao i da je na sednici od 24.08.2010. godine, na kojoj je razmatran predlog tužioca o proglašavanju „Svedoka X“ svedokom saradnikom, u toku koje je „Svedok X“ od strane opomenut od predpretnog sudije da je kao svedok saradnik obavezan da govori istinu. Tada je, prema tužiocu, „Svedok X“ potvrdio sve svoje pređašnje izjave kao tačne. Prema tužiocu, odbrani nije osporavana mogućnost pristupa spisima predmeta, tužilac po zakonu nije obavezan da odbrani obezbedi kopije ovih spisa. Pre sednice za potvrđivanje optužnice odbrani je bila dostavljena dokumentacija na kojoj je optužnica bila zasnovana, sa tim što su pojedina dokumenta bila redigovana zbog toga što su se odnosila na identitet pojedinih zaštićenih svedoka ili na neke buduće istrage.

Prema nalazima suda celokupni dosje tužilaštva u predmetu „Klečka“ zasniva se na izjavama i materijalnim dokazima jednog svedoka, koji je ujedno bio i saizvršilac krivičnih dela kojima se optuženi terete i koji je bio jedan od osumnjičenih u istrazi koja je sprovedena u ovom predmetu. „Svedok X“, bivši pripadnik OVK, je prema njegovim rečima od strane optuženog Fatmira Limaja bio postavljen za nadzornika pritvorenika pri pritvorskom centru koji je bio smešten u jednoj privatnoj kući u selu Klečka/Klečkë, opština Lipljan/Lipjan. Prema tvrdnjama svedoka saradnika, u toku rata njegova zaduženja u pritvorskom centru su bila da, pored ostalih obaveza, vodi evidenciju pritvorenika sa kojima je svakodnevno bio u kontaktu. Svedok saradnik je o svojim aktivnostima, kao i o aktivnostima OVK, vodio dnevnik u kojem je dnevno opisivao događanja u pritvorskom centru.

Status „Svedoka X“ se prema nalazima suda u toku postupka menjao. Pred istražiteljima za ratne zločine on je krajem 2009. godine svedočio u svojstvu svedoka, nakon samoincijativnog uspostavljanja kontakta sa policijom EULEKS-a. U toku 2010. godine „Svedok X“ je dao više izjava pred tužiocem prvo u svojstvu osumnjičenog⁷, da bi mu onda naredbom predpretnog sudije od 25.08.2010. godine, bio određen status svedoka saradnika. U julu 2011. godine⁸ odbrani optuženih bila je data mogućnost da shodno dotadašnjim rezultatima istrage unakrsno ispituju svedoka saradniku.

⁷ Osoba za koju policija ili organi gonjenja opravdano sumnjaju da je počinio krivično delo ali protiv kojeg nije počeo krivični postupak - član 151. stav 1. ZKPK. Osumnjičeni je u toku ovih saslušanja od strane predmetnog tužioca poučen o njegovim pravima kao okrivljenog shodno članu 231. ZKPK. Prema članu 151. ZKPK "okrivljeni" je lice protiv koga se vodi krivični postupak. Izraz okrivljeni se takođe upotrebljava u ZKPK i kao opšti naziv za okrivljenog, optuženog i osuđenog.

⁸ Dana: 5., 6., 7., 9. jula 2011. godine.

Obrazlažući odluku o neprihvatljivosti dokaza koje je obezbedio „Svedok X“, sud je kao glavni propust tužilaštva konstatovao da ono pre pružanja odbrani mogućnosti saslušanja svedoka saradnika u mesecu julu 2011. godine, advokatima optuženih nije dostavilo kompletnu dokumentaciju iz dotadašnje istrage koja se vodila povodom slučaja „Klečka“, a pre svega takozvani "ratni dnevnik" svedoka saradnika, kao i izjave lica koja su do tada bila saslušana kao svedoci. Prema nalazima suda, pojedini spisi predmeta bili su redigovani, deo dokumentacije odbrani i optuženima dostavljen je tek nakon što su advokati odbrane imali priliku da se suoči sa svedokom saradnikom i unakrsno ga ispitaju, kao i da su prevodi pojedinih spisa predmeta odbrani dostavljeni tek tokom januara 2012. godine, dakle nekoliko meseci nakon početka suđenja. U ovom kontekstu sud je ustanovio i da u spisima predmeta postoji dokumentacija o kojoj sud ne poseduje evidenciju o tome kada je ona dostavljena odbrani.

Prema nalazima suda mogućnost ispitivanja svedoka saradnika od strane branilaca optuženih do koje je došlo tokom jula 2011. godine je daleko od standarda koji su predviđeni Zakonom o krivičnom postupku. Naime, odbrani nije data mogućnost adekvatne pripreme za saslušanje svedoka saradnika jer ona nije bila u posedu potrebnih dokumenata iz dosjea predmeta (uključujući i izjave svedoka saradnika date istražiteljima Haškog Tribunala) kako bi se na adekvatan način pripremila za ispitivanje „Svedoka X“.

Sud je našao da u vreme kada im je bila pružena mogućnost ispitivanje svedoka saradnika, u toku jula meseca 2011. godine advokati odbrane nisu bili u posedu 41 izjave svedoka koje je već posedovalo tužilaštvo. Odbrana čak nije bila upoznata o razlogu organizovanja sednica na kojima je imala mogućnost da ispituje svedoka saradniku. Sud je ovom prilikom, pozivajući se na član 7. stav 2. ZKPK, konstatovao da je tužilac obavezan da dostavi na raspolaganje odbrani sve dokaze koji idu na štetu i u korist optuženih, kako bi se odbrana što bolje pripremila za ispitivanje ključnog svedoka na čijim izjavama je optužnica bila zasnovana, i koji je ujedno bio i saizvršilac krivičnih dela kojima se terete ostali optuženi. U ovoj fazi postupka, odbrana na osnovu zakona ima pravo da svedoku postavlja pitanja na istom nivou kao prilikom glavnog pretresa. U konkretnom slučaju, advokati odbrane nisu bili u mogućnosti da koriste ovo pravo.

Prema nalazima suda tužilac nije ispunio zakonsku obavezu prema odbrani. Saslušanje svedoka saradnika je u toj fazi postupka trebalo biti obavljeno na način kako je predviđeno članom 238 stav 1 ZKPK⁹ na

⁹ član 238. stav 1.: „Javni tužilac ili okrivljeni, mogu izuzetno da od predpretnog sudije traže da sasluša svedoka ili da zatraži mišljenje veštaka u cilju očuvanja dokaza kada postoji jedinstvena mogućnost da se obezbedi važan dokaz ili kada postoji značajan rizik da taj dokaz neće biti kasnije u toku pretresa na raspolaganju. Protiv odluke predpretnog sudije kojom on odbija zahtev za uzimanje takvog svedočenja može biti izjavljena žalba tročlanom vanraspravnom veću.“

Stav 2: „U slučajevima iz stava 1 ovog člana, predpretni sudija preduzima neophodne mere za obezbeđivanje efikasnosti i integriteta postupka a posebno za zaštitu prava okrivljenog. Okrivljeni i njegov/njen branilac i javni tužilac prisustvuju saslušanju za uzimanje izjava. Oštećeni i njegov/njen zakonski zastupnik ili punomoćnik biće informisani o saslušanju i imaju pravo da prisustvuju. Davanje izjava predpretnim sudijom vrši se u skladu sa odredbama poglavlja XX, XXI, XXII ovog zakona u vezi sa svedocima i veštacima.“

osnovu koga se suočavanje odbrane sa svedokom i ispitivanje svedoka sa njihove strane obavlja pred predpretresnim sudijom u prisustvu svih stranaka u postupku, gde bi tužilac ponovo postavljao pitanja svedoka saradniku, i nakon čega bi usledila pitanja odbrane oko izjava svedoka saradnika.

Prema nalazima suda, davanjem mogućnosti odbrani za saslušanje svedoka prema članu 156. stav 2. ZKPK nisu ispunjeni zakonski uslovi shodno članu 238. ZKPK, kojim bi moglo biti zamenjeno saslušanje svedoka pred sudećim većem jer je članom 8. stav 2. ZKPK propisano da sudeće veće odluku može doneti samo na osnovu dokaza izvedenih i potvrđenih na glavnom pretresu.

Sud nije prihvatio stav tužilaštva po kome je radi proglašavanja osumnjičenog svedokom saradnikom bilo neophodno da se protiv njega pokrene istraga i sasluša pred tužiocem u svojstvu osumnjičenog ili okrivljenog. Zakon o krivičnom postupku predviđa da se svedokom saradnikom može proglasiti osumnjičeni ili okrivljeni protiv kojeg još uvek nije pročitana optužnica a od kojeg se očekuje da može da svedoči u toku pretresa¹⁰. Sud je stao na stanovište da nije bilo neophodno da se „Svedok X“ sasluša u svojstvu osumnjičenog jer je tužilaštvo još iz policijske istrage imalo dovoljno informacija i osnova da ga proglasi svedokom saradnikom. Prema nalazima suda nije bilo neophodno da tužilac saslušavanjem u svojstvu osumnjičenog još jednom potvrdi njegove navode koje je kao svedok dao sektoru policije zaduženom za istraživanje ratnih zločina, sa kojima je inače „Svedok X“ samoinicijativno stupio u kontakt, kako bi se prema njegovim rečima zaštitio od mogućih napada od strane pojedinih optuženih i predupredio fatalne posledice.

Prema nalazima suda jedan od velikih propusta tužioca je i što nakon izdavanja naloga o proglašenju svedokom saradnikom od istog nije tražio da potvrdi tačnost navoda u njegovim izjavama koje je dao u svojstvu osumnjičenog, kada po zakonu može i ne mora da odgovara, može i ne mora da govori istinu, što nije slučaj kada se sasluša u svojstvu svedoka, odnosno u svojstvu svedoka saradnika, kada se obavezno

---

Stav 3: „Član 165. primenjuje se uz odgovarajuće prilagođavanje i na ispitivanje svedoka i veštaka.“

¹⁰ Član 298. ZKPK: „Kooperativni svedok je osumnjičeni ili okrivljeni u vezi sa kojim optužnica još nije pročitana na glavnom pretresu a od kojeg se očekuje da susu predoči dokaze:

stav 1: koji će verovatno da spreče da neka druga osoba izvrši krivično delo;

stav 2: koji će verovatno da vode ka otkrivanju istine u krivičnom postupku;

stav 3: koji su dati uz potpunu saglasnost da svedočenje na sudu bude verodostojno;

stav 4: za koje sud odluči da su verodostojni i potpuni ili

stav 5: koji bi mogli da vode uspešnom gonjenju drugih izvršilaca krivičnih dela.

opominje da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično delo¹¹. Sud nije prihvatio stav tužioca da je u postupku izdavanja naloga, dana, 24.08.2010. godine to obavio predpretresni sudija, kada je prema navodima tužioca svedok saradnik potvrdio kao istinite sve izjave koje je u toku ovog postupka dao u svojstvu svedoka i osumnjičenog.

Svedok saradnik je nakon podizanja i potvrđivanja optužnice, a tokom faze priprema za početak glavnog pretresa, počinio samoubistvo pod nerazjašnjenim okolnostima u Nemačkoj 28.09.2011. godine i time je definitivno izgubljena mogućnost njegovog saslušanja pred sudećim većem. Iako pojedini spisi predmeta (izjave pojedinih svedoka i bivših pritvorenika¹²) donekle potvrđuju navode svedoka saradnika, smrt krucijalnog svedoka dovela je do otežavajućih okolnosti u pogledu mogućnosti nastavka glavnog pretresa, jer prema nalazima veće u spisima predmeta nema dokaza koji mogu izričito da potvrde njegove tvrdnje.

I na kraju, sud je konstatovao da tokom tužilačkog saslušanja „Svedoka X“ nije ispoštovan ni član 89. stav 2. ZKPK, koji obavezuje da lice koje se sasluša obavezno treba da potpiše svaku stranicu izjave koja je duža od jedne strane, što se nije dogodilo sa izjavama „Svedoka X“, tako da tako prikupljene izjave nisu bile prihvatljive za sud.

Prema nalazima suda, svi navedeni propusti tužilaštva imali su kumulativni efekat na uskraćenja prava odbrani da efektivno odigra svoju ulogu tokom predkrivičnog postupka, što je tužilaštvu dalo prednost u odnosu na hendikepirane advokate odbrane.

Prigovori odbrane na dokaze „Svedoka X“ koje sud nije prihvatio

Sud nije prihvatio prigovore odbrane o neprihvatljivosti izjava "Svedoka X" datih policiji EULEX-a u drugoj polovini 2009. godine jer su ove izjave uzete pre otvaranja istrage putem donošenja rešenja o otvaranju iste. Članovi 200. i 201. ZKPK ovlašćuju policiju da preduzima radnje i mere na način kojim bi se predupredilo sakrivanje dokaza i iz tih razloga izjave „Svedoka X“ date policiji, prema stanovištu suda, predstavljaju prihvatljive dokaze.

---

¹¹ Član 164. stav 2. ZKPK: „Svedoku najpre biva rečeno da je dužan da govori istinu i da ne sme ništa da prećuti, posle čega biva upozoren da lažno svedočenje predstavlja krivično delo. Svedok takođe biva poučen da nije dužan da odgovori na bilo koje od pitanje na koja se odnosi član 162 ovog zakona (da nije obavezan da odgovara na pojedina pitanja ako je verovatno da bi tim odgovorima naneo sramotu, znatnu materijalnu štetu ili izložio krivičnom gonjenju sebe ili svog bliskog rođaka; sud će obavestiti svedoka o ovom pravu), pouka se unosi u zapisnik.

¹² Privedba posmatrača FHP Kosovo na osnovu sudske dokumentacije slučaja koju je uspeo da pribavi.

Sud je ustanovio da nisu osnovani ni prigovori odbrane koji su se odnosili na okolnost da "Svedok X" nije imao branioca u fazi prihvatanja krivice. Sud svoj nalaz zasniva na članu 73. stav 1. ZKPK koji jasno reguliše pitanje obavezne odbrane. "Svedok X" ni u jednom momentu u toku postupka nije ušao u fazu sporazuma o prihvatanja krivice, tako da prema sudu prisustvo advokata nije bilo obavezno. Takođe, neosnovane su se prema sudu pokazale tvrdnje odbrane da tužilac nije obavio psihijatrijsko posmatranje "Svedoka X" u toku tužilačke istrage jer nema dokaza da je "Svedok X" u toku saslušanja obavljanih u toku 2010. godine pokazao znake psihičkih poremećaja ili nesposobnosti da se sam uspešno brani.

Sud nije prihvatio ni primedbu odbrane da tužilaštvo nije upozorilo na vreme „Svedoka X“ da njegove izjave mogu biti upotrebljene na sudu. Iako član 231. stav 2. tačka 5. ZKPK predviđa da tužilac prilikom saslušanja okrivljenog mora obavezno da ga upozna sa činjenicom da će njegova izjava biti upotrebljena pred sudom, u konkretnom slučaju bila su jasni okolnost i namera da će njegove izjave biti upotrebljene pred sudom, jer su date u toj nameri. Prema nalazima suda navedena okolnost ne predstavlja takvu povredu zakona zbog koje bi se jedna izjava trebala proglasiti neprihvatljivim.

Stav FHP Kosovo o proglašavanju neprihvatljivim dokaza „Svedoka X“

1. Odluka suda da proglasi neprihvatljivim svedočenje i materijalne dokaze „Svedoka X“ je zasnovana na zakonu. Ovom odlukom Krivično veće na čelu sa sudijom EULEKS-a Jonathanom Welford Carroll je demonstriralo poštovanje jednog od vrhunskih principa međunarodnog krivičnog prava koji obezbeđuje pravično suđenje i ravnopravnost stranaka tokom celog postupka, kako krivičnog procesa tako i predkrivičnih radnji. Stanovište suda da je pravo na fer suđenje, odnosno pravo na punu i nesmetanu odbranu bilo limitirano proceduralnim propustima tužilaštva tokom predkrivičnog postupka može da posluži kao dragoceno iskustvo za kosovske sudije u ravnopravnom tretmanu svih strana u postupku, bez obzira na težinu krivičnog dela, imperativ da se ono razjasni i rasvetli, kao i osnovanu sumnju koja se vezuje za moguće počinioce, bili oni makar i najveće političkog profila. Sadržina optužnice i imena koja se u njoj pominju, kao i pritisak javnosti zbog toga što se radilo o najvećem i najznačajnijem suđenju za ratne zločine na Kosovu posle rata, ne mogu i ne smeju biti razlog za propuste koji mogu uskratiti pravo optuženih da se brane i pravo njihove odbrane da budu ravnopravna sa tužilačkom stranom pred sudom. Jednom ovakvom odlukom sud je demonstrirao superiornost zakona nad svima i nikoga nad zakonom. Odluka suda sa formalno pravnog stanovišta ima čak značaj precedenta za Kosovo – ona treba da služi kosovskom pravosuđu kao obrazac za poštovanje pravila ravnopravnosti stranaka i fer suđenja bez obzira ko se nalazi na optuženičkoj a ko na klupi tužioca. Značaj ove odluke posebno dobija na težini kada se ima u vidu da se ona odnosi na propuste u predkrivičnoj proceduri u kojoj tradicionalno glavni ritam proceduri daje optužnica, odnosno u kojoj odbrana igra pasivnu ulogu.

FHP Kosovo želi da naglasi da sud ni u jednom trenutku nije ulazio u ocenjivanje osnovanosti tvrdnji iz izjava i pismenih dokaza „Svedoka X“ zbog proceduralnih propusta prilikom njihovog obezbeđivanja. Na taj način one nisu bile proglašene ni istinitim ni neistinitim, već je neprihvatljivim proglašen način na koji se do njih došlo.

2. Sud jeste striktno i gotovo hirurškom preciznošću primenio zakon u slučaju „Klečka“. Međutim, nakon završetka prvostepenog suđenja ovaj slučaj ni za korak nije bliže utvrđivanju istine o onome što se događalo u pritvorskom centru u selu Klečka/Klečkë tokom aprila 1999. godine, kao i rasvetljavanju odgovornosti za ove događaje. Ostali dokazi, posebno oni is ekshumacije koju je u septembru 2009. godine obavila ekipa stručnjaka EULEKS-a potvrdili su nasilnu smrt najmanje 8 lica, čije se ubistvo dovodi u vezu sa pritvorskim centrom u Klečki/Klečkë. Iz tih razloga FHP Kosovo smatra da je u dosadašnjem suđenju u predmetu „Klečka“ pobedila zakonitost ali nije pravda. Da bi se ona zadovoljila, da bi porodice žrtava našle mir a kosovsko pravosuđe posvedočilo da do kraja može da istera odgovornost i za najteže zločine počinjene tokom rata, slučaj „Klečka“ zahteva rasvetljavanje do kraja, utvrđivanje počinilaca i njihovu krivičnu odgovornost na osnovu zakona.

Zamerke FHP Kosovo na rad suda

1. Prilikom objavljivanja prve presude dana 30.03.2012. godine, kojom je slučaj „Klečka“ na osnovu člana 385. ZKPK podeljen a optuženi Arben Krasniqa, Behlul Limaj, Refki Mazreku, Sabit Shala, Shaban Shalu oslobođeni odgovornosti, sud je u kraćem obrazloženju najavio da se postupak u odnosu na preostale optužene na čelu sa Fatmirom Limajem nastavlja u pravcu utvrđivanja komandne odgovornosti. Sud je na ovaj način jasno stavio na znanje da procenjuje da preostali dokazi u spisima predmeta mogu poslužiti kao osnova za nastavljavanje pretresa u slučaju „Klečka“. Međutim, presudom od 2.05.2012. godine, sud je Fatmira Limaja, Nasera Krasniqija, Nexhmi Krasniqija i Nasera Shalu oslobodio svih optužbi za ratne zločine kojima ih je teretila optužnica Specijalnog Tužilaštva Republike Kosova (STRK) od 25.07.2011. godine. Ovakav rasplet predstavljao je iznenađenje, tim pre jer sud u drugoj i konačnoj presudi kojom je okončan prvostepeni postupak uopšte nije ulazio u obrazloženje odluke da ne otvara pitanje komandne odgovornosti četvorice visoko rangiranih pripadnika nekadašnje OVK¹³ što je bilo suprotno najavi tokom saopštavanja odluke od 30.03.2012. godine. Sud prema zakonu nije vezan pravnom kvalifikacijom dela koju je dao tužilac. Kao opravdanje sudu ne može služiti i nekooperativnost tužilaštva, koje iako je imalo prostora za preciziranje optužnice i usredsređivanje u pravcu komandne odgovornosti, nije pokazalo ni najmanje volje za ovo i nastavilo je da insistira na prvobitnoj optužnici i poništenju odluke suda o neprihvatljivosti dokaza „Svedoka X“.

¹³ Sud čak nije prihvatio otvaranje rasprave po ovom pitanju na čemu je insistirao branilac Fatmira Limaja, britanski advokat Karim A.A. Khan).

Ovakva odluka sudećeg veća ostavila je loš dojam na generalno veoma dobro i kompetentno sudsko vođenje procesa u slučaju „Klečka“. Obzirom da je tužilaštvo najavilo žalbu na prvostepenu presudu, drugostepeni sud je dužan izuzetno dobro proanalizirati iznenađujuću odluku o završetku procesa oslobađanjem preostale četvorice optuženih nakon što je isti sud prethodno prilikom analize predmeta našao da ima zakonskog osnova za nastavljnje glavnog pretresa u odnosu na komandnu odgovornost četvorice optuženih shodno članu 322. stav 3. ZKPK koji predsedniku veća daje mogućnost da pribavlja dokaze i bez predloga stranaka.

2. Druga bitna primedba FHP Kosovo na rad suda odnosi se na njegovo kašnjenje na objavljivanje druge presude od 2.05.2012. godine, kojom su Fatmir Limaj, Naser Krasniqi, Nexhmi Krasniqi i Naser Shala oslobođeni svih optužbi za ratne zločine. Prema nalazima FHP Kosovo, sud je ovu presudu objavio nakon zakonom predviđenog roka. Naime, članom 392. stav 1. ZKPK je jasno predviđeno da sud nakon okončanja krivičnog postupaka, izvedenog dokaznog postupka i završenih reči odluku treba da objavi u roku ne dužem od tri (3) dana. Zadnje procesne radnje u postupku su obavljene 30.03.2012. godine kada je sud doneo odluku o razdvajanju postupka u odnosu na šestoricu.

Hronologija slučaja „Klečka“

Krivični postupak protiv Limaja i drugih pokrenut je nakon što je „Svedok X“, kao jedan od aktera događaja koji su se za vreme sukoba na Kosovu dogodili u pritvorskom centru OVK u selu Klečka/Klečkë, opština Lipljan/Lipjan u periodu od početka 1999. godine do sredine juna iste godine, stupio u kontakt sa istražiteljima Jedinice EULEKS-a za istraživanje ratnih zločina na Kosovu u drugoj polovini 2009. godine. Postupajući po zahtevu tužioca od 06.07.2010¹⁴. godine, predpresesni sudija Okružnog suda u Prištini/Priştinë dana 25.08. 2010. godine izdao je naredbu o proglašavanju zaštićenog „Svedoka X“ svedokom saradnikom, na osnovu kojeg je prema njemu obustavljen krivični postupak i izricanje kazni u odnosu za krivična dela u čijem je izvršenju prema njegovim rečima učestvovao za vreme oružanog sukoba na Kosovu.

Nakon sprovedene istrage koju je vodilo STRK, dana 25.07.2011. godine podignuta je optužnica protiv desetorice optuženih, na čelu sa Fatmirom Limajem, kojom su se optuženi teretili po više tačaka za krivična dela *ratni zločin protiv civilnog stanovništva* i *ratni zločin protiv ratnih zarobljenika*. Optužnica im je bila stavila na teret da su u svojstvu pripadnika ili komandnih lica u OVK u pritvorskom centru u

¹⁴ datum iz obrazloženja naredbe o proglašenju svedoka X svedokom saradnikom, prema rešenju predsednika sudećeg veća od 21.03.2012. godine tužilac se zahtevom navedenim zahtevom obratio sudu 19.08. 2010. godine.

selu Klečka/Klečkë, opština Lipljan/Lipjan, učestvovali u batinanju, maltretiranju, ugrožavanja fizičkog integriteta i zdravlja jednog broja zatvorenika; da su učestvovali u ubistvu zatvorenika, među kojima policajaca Đuričić Nebojše i civila Marković Veljka, Arbena Avdyli, Cvetković Bojana, Filipović Žarka, Todorović Živote i još jednog neidentifikovanog broja civila Srba i Albanaca, vojnih pritvorenika i zatvorenika. Posmrtni ostaci pojedinih žrtava pronađeni su u masovnoj grobnici u blizini sela Klečka/Klečkë.

Postupak potvrđivanja optužnice koji je u Okružnom sudu u Prištini/Prishtinë trajao dva dana, počeo je 24.08.2011. godine pred sudijom EULEKS-a Ingo Risch. Postupak potvrđivanja je uglavnom bio otvoren za javnost, izuzev dela u toku kojeg je izvršen uvid u pojedina proceduralna rešenja predkrivičnog postupka. Optužnica je kao neizmenjena potvrđena rešenjem od 26.08.2011. godine. Rešenjem su svi dokazi tužilaštva na kojima je optužnica bila zasnovana ocenjeni kao prihvatljivi. Sud je konstatovao da ima dovoljno dokaza koji potkrepljuju osnovanu sumnju u odnosu na sve optužbe protiv svih optuženih, te da ne postoje okolnosti kojim bi se isključila njihova krivična odgovornost.

Nakon potvrđivanje optužnice, u fazi priprema za početak glavnog pretresa, „Svedok X“ je 28.09.2011. godine pod nerazjašnjenim okolnostima počinio samoubistvo u Nemačkoj.

Glavni pretres po potvrđenoj optužnici počeo je 11. novembra 2011. godine. Tada je tužilac izmenio optužnicu, odustajući od tačke 2. u odnosu na optuženog Arbena Krasniqi. Nakon čitanja optužnice na glavnom pretresu optuženi su se izjasnili da nisu krivi. Odbrana je ovom prilikom predložila i izuzeće tužioca, što je odbijeno, jer veće nije nadležno za postupanje po takvom predlogu. Glavna tužiteljica EULEKS-a je postupajući po više puta ponovljenom zahtevu odbrane o izuzeću tužioca Maurizia Salustra, kao i njegovom pozivanju u svojstvu svedoka, rešenjem od 2.02.2012. godine odbila zahteve odbrane uz obrazloženje da nisu ispunjeni zakonski uslovi za njegovo izuzeće i saslušanje u svojstvu svedoka.

U toku glavnog pretresa koji je ukupno imao 18. dana suđenja uglavnom su razmatrana proceduralna pitanja, predlozi optuženih i njihovih branilaca. Rasprava je bila posvećena prihvatljivosti ključnih dokaza na kojima je optužnica bila zasnovana, izjavama svedoka saradnika i njegovih dnevnika, koje je vodio za vreme oružanog sukoba na Kosovu, nakon oružanog sukoba i za vreme njegovog boravka u Nemačkoj.

Nakon objavljivanja rešenje o neprivatljivosti izjava i dnevnika "Svedok X", stranke u postupku su u toku nastavka glavnog pretresa održanog 21.03.2012. godine postigle sporazum da se preostali dokazi tužilaštva priloženi uz optužnicu smatraju pročitanim za zapisnik o glavnom pretresu, kao i da stranke svoje završene reči podnesu sudu u pismenoj formi, odričući se usmenog izlaganja završnih reči pred većem. Posebnim rešenjem sudećeg veća od 21.03.2012. godine ukinute su sve mere koje su optuženima bile izrečene, optuženi koji su se nalazili u pritvoru su oslobođeni pritvora, kao i optuženi koji su se nalazili u kućnom pritvoru.

Tužilac je postupajući po zahtevu sudećeg veća u svom poslednjem pismenom obraćanju sudećem veću u vidu veoma kratke završne nije elaborirao dokaze već je u svemu ostao pri optužnici i dokazima koje je uz istu dostavio sudu. Tražeći od suda da poništi odluku o proglašavanju neprihvatljivim dokaza svedoka saradnika koju je ocenio pogrešnom, tužilac je nastavio da insistira da dokazi pružaju dovoljno osnova da sud na osnovu njih donese odluku kojom će sve optužene oglasiti krivim za krivična dela kojima se terete optužnicom¹⁵ saopštavajući stav da ostaje u svemu pri prvobitnoj optužnici, koja je kao takva potvrđena od strane sudije za potvrđivanje optužnice Okružnog suda u Prištini/Prishtinë, tužilac je saopštio da ne želi da modifikuje optužnicu, ni da sudu predlaže nove dokaze, niti vrši izmenu kvalifikacije krivičnih dela koja se optuženima stavljaju na teret. On je takođe izneo da neće predlagati nove dokaze niti predlagati pribavljanje novih dokaza. Svi predloženi dokazi koji su pročitani su prema tužiocu bili više nego dovoljni da se donese jedna zakonita i pravična odluka suda u vezi krivične odgovornosti četvorice i svih deseterice optuženih.

Branioци optuženih su u svojim završnim rečima potencirali da je tužilac u situaciji u kojoj se nalazi, kada je krucijalni dokaz na kojem je zasnovao optužnicu proglašen neprihvatljivim, trebao da odustane u potpunosti od iste. Branioци su u svojim predlozima shodno članu 390. stav 3. zatražili od suda da optužene oslobodi optužnice jer nije dokazano da su oni počinili krivična dela kojim su se teretili.

Svi optuženi su postupajući po nalogu suda prihvatili završne reči svojih branilaca i potvrdili ih svojim pismenim potpisima pre predaje sudu, što je konstatovano od strane sudećeg veća u toku zasedanja suda održanog dana, 30.03.2012. godine.

Nakon pribavljanja završnih reči stranaka, sudeće veće je objavilo presudu kojom su Limaj i trojica preostalih optuženih oslobođeni svih optužbi po optužnici od 25.07.2011. godine. Ovim je prvostepeni pretres u slučaju „Klečka“ okončan¹⁶. Tužilaštvo je najavilo žalbe na odluke suda.

---

¹⁵ Deo završene reči tužioca predsednik sudećeg veća pročitao je u toku zasedanja suda održanog 30.03.2012. godine uz napomenu da tužilac nije postupio po obavezujućem uputstvu suda da precizira postojeću optužnicu.

¹⁶ FHP Kosovo nema informacija o mogućoj komunikaciji, čime zadržava pravo updetiranja svojih stavova nakon pribavljanja informacija ili obrazložene sudske odluke izuzev odluke o prihvatljivosti izjava koje se odnose na uviđaj izvršen 2009 na kritičnom mestu.

Fondi për të Drejtën Humanitare Kosovë
Fond za humanitarno pravo Kosovo
Humanitarian Law Center Kosovo

Eqrem Çabej 7a, 10000
Prishtinë/Priština/Pristina

tel/fax: +381 38 243 488
+381 38 243 490

e-mail: office.ks@hlc-kosovo.org
home page: www.hlc-kosovo.org